

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ WROCŁAWIA**

z dnia 2020 r.

w sprawie „Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021-2023”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 i 1378) w związku z art. 176 pkt 1 oraz art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821) Rada Miejska Wrocławia uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021-2023”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Wrocławia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2021 r.

Przewodniczący Rady
Miejskiej Wrocławia

Załącznik do Uchwały Nr.....
Rady Miejskiej Wrocławia
z dnia.....2020 r.

**„Gminny program wspierania rodziny we Wrocławiu
na lata 2021-2023”**

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	3
2.	Zakres Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021 – 2023.....	4
3.	Adresaci Programu	4
4.	Diagnoza środowiska lokalnego – sytuacja wrocławskich rodzin.	5
5.	Organizacja systemu wsparcia – wybrane zasoby gminy Wrocław.....	8
5.1	Działania na rzecz rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych.....	8
5.2	Praca socjalna	9
5.3	Asystentura rodzinna wobec rodzin przeżywających trudności w sferze opiekuńczo-wychowawczej – dotychczasowe doświadczenia.....	9
5.4	Podnoszenie kwalifikacji pracowników MOPS, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb asystentów rodziny	13
5.5	Doskonalenie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodzin przeżywających trudności z realizacją tych funkcji.....	14
5.6	Placówki wsparcia dziennego.....	15
5.7	Rodziny wspierające	16
5.8	Wybrane działania powszechnie skierowane do rodzin i mieszkańców Wrocławia	16
6.	Cele i zadania Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021- 2023	18
7.	Monitoring.....	22
8.	Realizatorzy.....	22
9.	Źródła finansowania	22

1. Wprowadzenie

Posiadanie rodziny plasuje się wśród tych wartości, które pomimo wielu zmian zachodzących w społeczeństwie, są uniwersalne – wciąż ważne i pożądane. Jednocześnie, tak jak i inne „dobra” podlega kulturowym i społecznym przeobrażeniom. Na gruncie socjologii, pedagogiki, psychologii i innych nauk społecznych, konstruowane są różnorodne definicje rodziny. Ich heterogeniczność wynika z odmiennych perspektyw w zakresie postrzegania funkcji i ról, jakie przypisywane są rodzinom i ich członkom. Niewątpliwie jednak, w każdej z interpretacji naukowych, wyraźnie zaakcentowana jest ranga rodziny i jej wpływ, jaki wywiera na poszczególnych członków, w tym dzieci.

W potocznym przekonaniu w rodzinie powinna być zaspakajana potrzeba miłości i bezpieczeństwa. One stanowią punkt wyjścia dla innych wartości, niezbędnych do prawidłowego rozwoju. Rodzina stanowi pierwszą grupę odniesienia, w ramach której budowane jest poczucie tożsamości dziecka. To rodzina dostarcza pierwszych doświadczeń - w relacji z najbliższymi, z innymi ludźmi, z otoczeniem. Współczesne rodziny zmagają się z wieloma problemami, które mogą prowadzić do dezorganizacji życia rodzinnego. Socjologowie są zgodni – postęp cywilizacyjny i technologiczny poprawił jakość życia w wielu obszarach, niestety – pojawiały się nowe zagrożenia i problemy, które negatywnie oddziałują na życie rodzinne. Lansowany we współczesnej kulturze model życia oparty na dążeniu do zaspokajania indywidualnych potrzeb w myśl zasady „życie ma się tylko jedno”, może stanowić zagrożenie dla trwałości rodzin. Niepokojący jest wysoki wskaźnik rozwodów oraz rodzicielstwa monoparentalnego, w którym wszystkie obowiązki i role społeczne „ojca” i „matki” przejmuje tylko jedno z rodziców. Sytuację rodzin problemowych determinuje niski kapitał społeczny, wielopokoleniowe, dziedziczone nieprawidłowe wzorce wychowawcze, przemoc, uzależnienia i inne problemy ujmowane w ogólną kategorię patologii społecznych. Czynnikiem niesprzyjającym prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny może być również kondycja materialna i finansowa poszczególnych gospodarstw domowych, jak i całego społeczeństwa. Nie można nie wspomnieć o sytuacji pandemii COVID-19, z którą Polska i cały świat zmagają się od kilku miesięcy. Już teraz prognozowany jest wzrost bezrobocia, który z pewnością przyczyni się do destabilizacji ekonomicznej wielu polskich rodzin, a konieczność zachowania izolacji społecznej dodatkowo utrudnia dotarcie do osób potrzebujących np. z rodzin z problemem przemocy. Niepewność na rynku pracy, ograniczanie wynagrodzeń, czy też większa niż dotychczas trudność w znalezieniu zatrudnienia realnie wpłynie na sytuację Polaków.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej szczególną rangę przypisała funkcji opiekuńczo – wychowawczej realizowanej w rodzinie. Doświadczenie trudności w tej sferze podlega specyficznym oddziaływaniom wspierającym i naprawczym. Realizowanie tych zadań, na mocy ustawy, zostało w znacznej mierze oparte na usłudze asystenta rodziny. On jest głównym sprawcą i jednocześnie koordynatorem działań pomocowych, które w zamierzeniu muszą być zindywidualizowane, tj. ich wykorzystanie zależne jest od potrzeb konkretnej rodziny.

Rodziny borykające się z problemami, których rozwiązanie nie jest możliwe bez wsparcia instytucjonalnego, najczęściej znajdują się w obszarze działania pomocy społecznej. Doświadczenia w pracy z beneficjentami świadczeń pomocowych wyraźnie pokazują, jak złożony i trudny jest proces niwelowania nieprawidłowości w rozpoznanych obszarach. Praca nad „zmianą” jest wieloetapowa, wielopoziomowa, trudna i w wielu przypadkach skazana na porażkę. Bez zaangażowania i współpracy ze strony członków rodzin, nawet najlepiej przygotowana kadra pracowników nie będzie w stanie wesprzeć rodziny w procesie zmiany i wychodzenia z nieporadności. Program opiera się na założeniu subsydiarności pomocy, tj. wspierania a nie ich wyręczania. Rodziny są nie przedmiotem oddziaływania instytucji pomocowych, ale ich partnerem, który powinien aktywnie uczestniczyć w procesach wychodzenia z trudności. Bardzo mocno akcentuje się podmiotowość rodziny, rozumianą jako prawo do współdecydowania, i przede wszystkim czynnego uczestnictwa w doborze i realizacji form pomocy.

Priorytetem jest wsparcie funkcjonowania rodziny jako całości, zredukowanie natężenia dysfunkcjonalności rodziny, która mogłaby doprowadzić do konieczności odseparowania dzieci od ich rodziny i objęcia ich opieką w pieczy zastępczej. W sytuacji czasowego umieszczenia dziecka

w pieczy zastępczej - doprowadzenie do sytuacji, w której możliwy stanie się powrót do rodziny macierzystej.

Należy poczynić wszelkie starania, aby rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej uzyskały profesjonalną pomoc i mogły w przyszłości samodzielnie, bez wsparcia instytucjonalnego, realizować złożone funkcje rodziny.

Gminny program wspierania rodziny określa cele i zadania, które mają wspomóc rodziny w prawidłowym funkcjonowaniu, przy wykorzystaniu sieci oparcia społecznego i zasobów instytucjonalnych.

2. Zakres Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021 – 2023

Wzorem lat ubiegłych, podstawą stworzenia Gminnego programu wspierania rodziny na lata 2021-2023, zwanego dalej Programem, jest ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2020.821 t.j. z dnia 2020.05.08). Ustawa obowiązuje od 01.01.2012 r. i była już kilkakrotnie nowelizowana. W roku 2017 do obiegu prawnego wprowadzono ustawę z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. 2019.473 t.j. z dnia 2019.03.12), w oparciu o którą również skonstruowane są założenia obecnego Programu.

Gminny program wspierania rodziny na lata 2021-2023 nawiązuje do celów wcześniej realizowanych programów w obszarze wsparcia rodziny.

W dalszym ciągu naszą szczególną troską będą otoczone rodziny z dziećmi borykające się z trudnościami w realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczej. One będą podlegać działaniom, których ramy ściśle definiuje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Działania naprawcze, reaktywne są jednak tylko jedną z form systemu wsparcia przewidzianego w Programie. *Zasada „lepiej zapobiegać niż leczyć” odnosi się także do rodziny. Zatem w odniesieniu do małżeństwa i rodziny powinna mieć miejsce działalność profilaktyczna i wspierająca¹.* Nie do przecenienia jest zatem funkcja profilaktyczna, jaką może spełniać wzmacnianie kondycji rodzin w ogóle, bez względu na doświadczane sukcesy, czy niepowodzenia. Ważne jest promowanie instrumentów wsparcia, działań i wszelkich inicjatyw kierowanych do wszystkich wrocławskich rodzin i każdego mieszkańca z osobna.

I choć działania te nie zostały zainicjowane na potrzeby Programu (nierzadko podejmowane są od wielu lat), to również zostaną zasygnalizowane jako elementy systemu wsparcia wrocławskich rodzin. Przyjęcie tej perspektywy pozwoli dostrzec bogactwo i różnorodność oferty kierowanej do wrocławian.

Gminny program wspierania rodziny koresponduje z założeniami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Wrocławia na lata 2018 - 2030.

Koordynatorem Programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu.

3. Adresaci Programu

Odbiorcami Gminnego programu wspierania rodziny realizowanego w latach 2021-2023 będą przede wszystkim **wrocławskie rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych**. Takich beneficjentów wskazuje bezpośrednio ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która dodatkowo określa przykładowy katalog działań, jakie mogą zostać uruchomione w pracy z ww. rodzinami. Przedstawiony GPWR odnosi się ściśle do form pracy z rodzinami przewidzianymi w ustawie.

Adresatami działań pomocowych, w tym przede wszystkim koordynacji wsparcia realizowanej przez asystenta rodziny, mogą być również **rodziny i kobiety w ciąży spełniające kryteria zawarte w ustawie „Za życiem”**.

Uzupełniający charakter będą miały działania **powszechnie skierowane do rodzin lub ich członków**, beneficjentów miejskich programów profilaktycznych, uczestników ogólnodostępnych przedsięwzięć wpisujących się w promowanie wartości i siły płynącej z rodziny oraz zdrowego stylu życia.

¹ Kwak, Anna, 2015. *Współczesna rodzina- czy tylko problem struktury zewnętrznej?* [w:] I. Taranowicz, S. Grotowska (red.), *Rodzina wobec wyzwań współczesności. Wybrane problemy*. Wrocław, s.24.

W pewnym zakresie (pośrednim) **odbiorcą Programu** będzie również **kadra pracowników** zaangażowanych w bezpośrednią pomoc rodzinom doświadczającym trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi.

Należy zaznaczyć, że omawiany Program nie podejmuje kwestii organizacji systemu pieczy zastępczej realizowanej we Wrocławiu. Obecnie obowiązującym w tym obszarze jest Powiatowy Program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2018 – 2020.

Przyjmuje się, że prawidłowa realizacja obu programów może przyczynić się do właściwej i skutecznej pomocy rodzinom, naturalnym i zastępczym, oraz zapewnienia ich dzieciom i wychowankom odpowiednich warunków do życia i przestrzeni do prawidłowego rozwoju.

4. Diagnoza środowiska lokalnego – sytuacja wrocławskich rodzin.

Wrocław zajmuje czwartą pozycję w rankingu miast wg liczby mieszkańców. Z danych GUS² wynika, że na ostatni dzień IV kwartału 2019 r. liczba mieszkańców Wrocławia wyniosła 642,9 tys. i była wyższa niż przed rokiem o 2 221 osób. W ogólnej populacji większość stanowiły kobiety- 342,6 tys. tj. 53,3%.

W 2019 r. zawarto 3 898 małżeństw, tj. o 206 więcej niż rok wcześniej. W przeliczeniu na 1000 osób liczba nowo zawartych małżeństw wyniosła 6,1.

Do końca IV kwartału 2019 r. odnotowano 7 487 urodzeń żywych (o 79 mniej niż przed rokiem), współczynnik urodzeń wyniósł 11,7 i był niższy niż rok wcześniej o 0,1.

W omawianym okresie zanotowano 6 926 zgonów (mniej niż przed rokiem o 158), współczynnik zgonów wyniósł 10,8 (wobec 11,1 w 2018 r.).

Nadal utrzymany jest dodatni przyrost naturalny. Wg stanu na grudzień 2019 r. wyniósł 0,9 i był wyższy niż przed rokiem o 0,1. W tym miejscu warto zaznaczyć, że dodatni przyrost naturalny notowany jest we Wrocławiu od II połowy 2017 r.

Stopa bezrobocia w XII.2019 r. wyniosła 1,6% i była niższa niż przed rokiem o 0,2%. We Wrocławiu zgłoszono 2,1 tys. ofert pracy, na jednego bezrobotnego przypadały 3 oferty.

Ten krótki rys statystyczny dopełniają wnioski z badań nad warunkami życia mieszkańców.

Ostatnim, kompleksowym badaniem wrocławian podejmującym kwestie warunków funkcjonowania gospodarstw domowych oraz wielowymiarową ocenę miasta stanowi Wrocławska Diagnoza Społeczna (WDS) zrealizowana w 2017 r. Była ona trzecim badaniem w cyklu WDS, sfinansowanym ze środków budżetowych Urzędu Miasta Wrocławia, w ramach współpracy naukowej realizowanej przez Gminę Wrocław i Uniwersytet Wrocławski. Badania społeczne WDS przeprowadzono na próbie 2000 gospodarstw domowych, w których respondentami były osoby w wieku 15-80 lat mieszkające min. od pół roku we Wrocławiu. Z badań wyłączono obcokrajowców.

Poniżej wybrane wnioski zawarte w WDS 2017³:

Dominują gospodarstwa małe, jedno, dwuosobowe i trzyosobowe, które łącznie stanowią prawie trzy-czwarte wszystkich zdiagnozowanych jednostek.

Gospodarstwa domowe są względnie niewielkie, co jest efektem z jednej strony niskiej dzietności (współczynnik dzietności kobiet w Polsce wynosi 1,35, we Wrocławiu poniżej 1,1), z drugiej strony dużej liczby gospodarstw jednoosobowych, najczęściej osób samotnie zamieszkujących. Przeciętna liczba dzieci na utrzymaniu (do 26 roku życia) w gospodarstwie domowym wynosi 0,64. W ponad połowie gospodarstw domowych nie stwierdzono obecności żadnego dziecka na utrzymaniu, w 25% tylko jedno, w 18,5% dwoje. Rodziny (gospodarstwa) wielodzietne, a więc takie, w których obecnych jest co najmniej troje dzieci na utrzymaniu, jest nie więcej niż 0,7%. Rodziny niemałżeńskie oraz związki partnerskie stanowiły około 12% wszystkich gospodarstw domowych. Ich udział jest raczej

²<https://wroclaw.stat.gov.pl/opracowania-biezace/komunikaty-i-biuletyny/inne-opracowania/sytuacja-spolecno-gospodarcza-wroclawia-za-i-kwartal-2020-r-,3,36.html> / pobrano 27.07.2020/

³ Kajdanek K., Pluta J. red., 2017. *Wrocławska diagnoza społeczna 2017. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta*. Wrocław [http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/; pobrano 20.05.2020 r.]

stały w populacji (w 2014 wartość ta wyniosła 15%). Realizowany model życia rodzinnego jest więc w dalszym ciągu oparty na związku formalnym partnerów.

Ocena posiadanych zasobów ekonomicznych dokonana przez wrocławian pokazuje całkiem optymistyczny stan. Co prawda większość wskazuje, że musi oszczędzać na większe wydatki (63,8%), jednak 30% gospodarstw domowych może sobie pozwolić na życie bez konieczności oszczędzania. Na drugim krańcu kontinuum dobrostanu wrocławskich gospodarstw domowych lokują się zespoły osób o niekorzystnej sytuacji materialnej. Nieco ponad 6,5% badanych uznaje posiadane zasoby za niewystarczające do zaspokojenia własnych potrzeb. Co więcej, porównując te dane z danymi zebranymi w poprzednich edycjach badań Wrocławskiej Diagnozy Społecznej należy stwierdzić, że ten odsetek gospodarstw domowych, zagrożony lub podlegających już wykluczeniu społecznemu, jest stały.

Ekonomiczna kondycja gospodarstw domowych się poprawia. Porównując dane z roku 2014 z obecną edycją badań należy podkreślić, że nastąpił spadek odsetka osób deklarujących złą sytuację ekonomiczną, z 19% do 6,5%, wzrosły zaś deklaracje ocen średniej i wysokich kondycji materialnej.

Problemy finansowania określonych potrzeb gospodarstwa domowego mają swoje źródła w ich kondycji materialnej. W przypadku 11% badanych gospodarstw domowych ma miejsce ich kumulacja, z czego 5% zespołów charakteryzuje się występowaniem 3. problemów jednocześnie. Są to więc te gospodarstwa, które ze względu na swoje położenie zagrożone są marginalizacją społeczną, tym bardziej, że są to najczęściej gospodarstwa jednoosobowe.

Miejski system wsparcia organizuje niezbędny dla funkcjonowania rodzin czy gospodarstw domowych zespół zorganizowanych praktyk poprawiających ogólny dobrostan mieszkańców miasta. Z tego względu należy patrzeć na korzystanie z oferty instytucji miejskich jak na element poprawy jakości życia i warunków życia gospodarstw domowych. Z drugiej strony zgłaszane potrzeby w tym zakresie są wskaźnikami poprawy warunków i jakości życia.

Podstawowy zakres korzystania z oferty miejskich instytucji wsparcia dotyczy sposobów organizacji i spędzania czasu wolnego osób dorosłych i dzieci. Zasadnicze potrzeby zaspokajane w ramach tego systemu odnoszą się do funkcji rekreacji, co zgodne jest z koncepcją miasta nowoczesnego, utożsamianego z przestrzenią organizacji konsumpcji i rozrywki.

Zasadniczy obraz mieszkańców miasta i wrocławskich gospodarstw domowych wynikający z danych obrazujących potrzeby korzystania z pomocy i wsparcia miejskich instytucji jest dość optymistyczny. Relatywnie niewielki jest odsetek osób, które oczekują wsparcia, co oznaczać może stan względnego nasycenia i pośrednio na skuteczność tych instytucji w radzeniu sobie z problemami mieszkańców.

Ze względu na wyłączenie z badań problematyki rodziny w WDS 2017, poniżej przytoczone są wnioski opisane we Wrocławskiej Diagnozie Społecznej zrealizowanej w 2014 r⁴, dotyczące kondycji wrocławskiej rodziny, relacji wewnątrzrodzinnych, modeli wychowawczych, konfliktów i sytuacji trudnych w rodzinie etc., a zatem kwestii szczególnie interesujących z perspektywy Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu.

- *Wrocławska rodzina w ujęciu ogólnym jest wewnętrznie spójna, dominuje w niej tzw. partnerski model rodziny, wyznaczony współdzieleniem się zasadniczymi obowiązkami w rodzinie między partnerami. Partnerzy wysoko oceniają wzajemne relacje oraz relacje między nimi a dziećmi, nawet jeśli rodzina pozostaje obciążona problemami.*
- *W miarę pogarszania się sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego, następuje istotna zmiana modelu rodziny z partnerskiego na w znaczącym stopniu obciążający kobietę w podstawowych obowiązkach na rzecz rodziny. Badania pokazują, że zjawisko to widoczne jest w środowiskach rodzin objętych pomocą pracownika socjalnego czy asystenta rodziny.*

⁴ Kłopot S., Kozdraś G., Pluta J., Trojanowski P., *Wrocławska Diagnoza Społeczna 2014, Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta*, Wrocław, 2014.

http://f-as.pl/wp-content/uploads/2017/09/diagnoza_wro_2014_raport_koncowy_um.pdf/ 21.05.2020

- *Widoczne jest osłabienie rodziny poprzez niski współczynnik posiadanych dzieci w rodzinie oraz poprzez tzw. „puste gniazda”, czyli rodziny osób, które mają już usamodzielnione dzieci.*
- *Rodzice nawet w stosunku do samodzielnych ekonomicznie i społecznie dzieci czują się zobowiązani do pomocy materialnej, wsparcia w organizacji gospodarstwa domowego oraz opieki nad dziećmi. Dorosłe dzieci pozostają w ekonomicznej i funkcjonalnej zależności od rodziców.*
- *Ponad 10% wrocławskich gospodarstw domowych jest obciążonych złożonymi problemami społecznymi i narażone są pośrednio lub bezpośrednio na utrwalanie się mechanizmów wykluczenia społecznego. Są to te gospodarstwa i rodziny, w których krzyżuje się oczekiwanie zróżnicowanej pomocy wsparcia (instytucjonalnego) i zarazem korzystanie z różnych form wsparcia.*
- *Profil rodziny oraz kondycja ekonomiczna rodziny (GD) wskazują na specyficzne problemy i są determinujące dla pomocy społecznej i pracy socjalnej w rodzinie.*
- *Problemy społeczne mogą występować w od 28 do 50% wrocławskich gospodarstw domowych. Rozmiary problemowości zależne są od katalogu zjawisk uznanych za problemowe.*
- *Rozpatrując strukturę problemów we wrocławskich gospodarstwach wieloprotokolowych, najczęściej pojawiającą się kategorią negatywnych zjawisk były problemy prawnoprawo – społeczne – socjalne. Jako następne, według częstości występowania, odnotowano bezrobocie, ubóstwo, uzależnienia oraz niepełnosprawność.*
- *Z systemu wsparcia instytucjonalnego korzystało 67% gospodarstw charakteryzujących się występowaniem wielu problemów społecznych. Najczęściej było to wsparcie w sprawach socjalno – bytowych, następnie prawnoprawno – finansowych oraz opieki nad dziećmi i organizacji czasu wolnego. Zasadniczą pomocą kierowaną do tych gospodarstw domowych było wsparcie ich kondycji materialnej.*
- *Problemy przemocowe dotyczą zwłaszcza rodzin niepełnych (tzw. monoparentalnych).*
- *Badania i obserwacje bezpośrednie wskazują, że problemy społeczne (tj. uzależnienia, przemoc w rodzinie) są silnie powiązane z deficytami w wydatkach socjalnych i ogólnie złą sytuacją ekonomiczną rodzin.*
- *Trudna sytuacja ekonomiczna zmusza rodziny do korzystania z różnych form wsparcia oferowanych przez pracownika socjalnego i asystenta rodziny w ramach szeroko rozumianej pracy socjalnej.*
- *Im większa liczebnie rodzina, tym większe problemy w budowaniu dobrych relacji/więzi rodzinnych.*
- *Badane rodziny inwestują w kapitał kulturowy dzieci starając się je wyposażyć w sprawności, umiejętności i kompetencje, których w ich ocenie nie zapewni im szkoła. W rodzinach niepełnych znacznie większy nacisk kładziono na lekcje języka obcego, dodatkowe zajęcia sportowe i korepetycje, w rodzinach pełnych ważne były również zajęcia hobbyistyczne dla młodzieży oraz inne zajęcia rozwijające.*
- *Rodziny o niskim statusie ekonomicznym oszczędzają na edukacji przedszkolnej dzieci i lekach, a także na odpłatnych formach spędzania czasu wolnego i uczestnictwa w kulturze.*
- *Rodziny mające na utrzymaniu dzieci wskazują na niski udział w życiu kulturalnym, organizacji czasu wolnego.*
- *Rodzice najchętniej organizowali i spędzali z dziećmi czas wolny na wycieczkach, festynach, zabawach na świeżym powietrzu, w Aquaparku. Koncentrowali się raczej na sportoworekreacyjnym spędzaniu wolnego czasu, łącząc własną przyjemność i odpoczynek z przyjemnością dzieci.*
- *Konflikty w badanych rodzinach dotyczyły kwestii materialnych, wychowawczych oraz relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi i pomiędzy rodzeństwem. Miały one raczej charakter krótkotrwały i nie dotyczyły spraw, które w istotny sposób zakłócałyby relacje wewnątrz rodzinne.*
- *Rodziny najczęściej nie ujawniały konfliktów zewnętrznemu otoczeniu i nie oczekiwały wsparcia w ich rozwiązywaniu od rodziny czy też systemu instytucjonalnego.*

5. Organizacja systemu wsparcia – wybrane zasoby gminy Wrocław

Realizowanie zadań w zakresie wspierania rodziny możliwe jest przy wykorzystaniu dostępnych zasobów miasta. Mocną stroną Wrocławia jest rozwinięty system instytucji miejskich, podmiotów i organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu różnych kategorii mieszkańców.

Źródłem poniższych informacji są przede wszystkim sprawozdania i materiały gromadzone w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej oraz informacje o charakterze sprawozdawczym udostępnione przez inne miejskie instytucje.

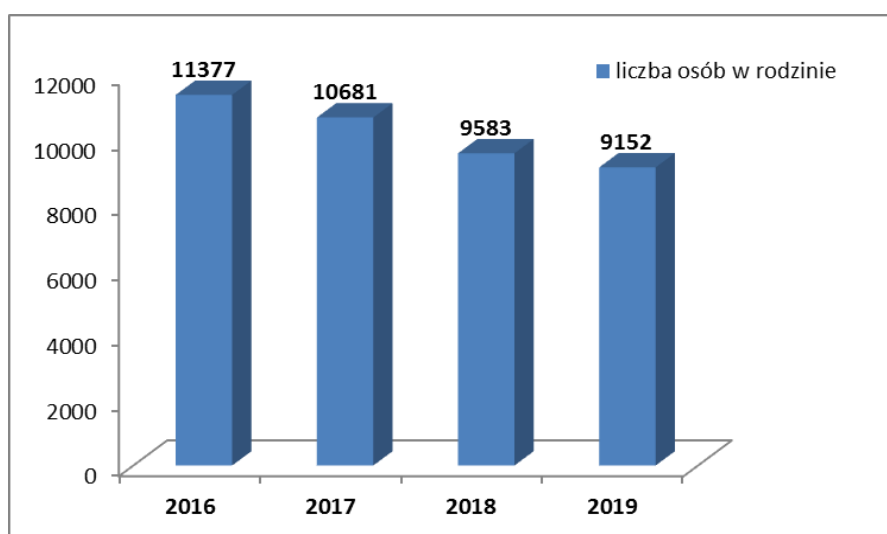
5.1 Działania na rzecz rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych

Instytucją realizującą szeroko rozumianą pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, doświadczających problemów zakłócających samodzielne funkcjonowanie przy wykorzystaniu własnych zasobów i możliwości jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) we Wrocławiu. Beneficjentami pomocy społecznej w naturalny sposób stają się osoby i rodziny, które nie radzą sobie z zaspokajaniem swoich potrzeb, nie tylko pod względem ekonomicznym. Również rodziny przeżywające trudności w realizowaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych stają się świadczeniobiorcami oferty pomocowej MOPS. MOPS posiada instrumenty do prowadzenia pracy z różnymi odbiorcami.

Od kilku lat notowany jest spadek świadczeniobiorców, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej (wyk.1). Od 2016 r. liczba osób objętych wsparciem zmniejszyła się o 2 225 osób. Przewiduje się, że tendencja spadkowa liczby klientów związana jest z sytuacją na rynku pracy, czy też sytuacją gospodarczą kraju. Nie bez znaczenia jest wprowadzone 01 kwietnia 2016 r. świadczenia 500+, które poprawiło sytuację finansową wielu rodzin z dziećmi. Mimo iż świadczenie to nie jest wliczane do kryterium dochodowego, to jednak zaobserwowano, że część podopiecznych przestała ubiegać się o pomoc.

Wg obecnych szacunków ok. 3% wrocławian jest objętych różnymi formami pomocy świadczonymi w MOPS.

Wykres 1. Liczba osób w rodzinie korzystających z zasiłków zgodnie z ustawą o pomocy społecznej

Ustawa o pomocy społecznej wskazuje przykładowy katalog problemów, które uprawniają do korzystania ze świadczeń. Od kilku lat dominującymi powodami trudnej sytuacji życiowej są: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo –

wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz bezrobocie (gradacja zgodnie z kolejnością występowania danej przesłanki w 2019 r. Na przestrzeni kilku lat zmieniały się jedynie pozycje konkretnego czynnika).

Z perspektywy Programu szczególnie ważne są dane dotyczące bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej kategoria ta występuje łącznie z bezradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, i rozpoznano je w 2 434 środowiskach. Doświadczenia w pracy w Ośrodku pokazują konieczność potraktowania tych dwóch czynników oddzielnie i niezależnie od siebie. Bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego obserwowana jest w wielu środowiskach, również wśród rodzin z dziećmi. Najczęściej jednak dotyczy osób starszych i schorowanych, którzy samodzielnie nie mogą zadbać o zaspokojenie swoich potrzeb (np. związanych z utrzymaniem porządku w mieszkaniu). Dlatego też na wewnętrzne potrzeby sprawozdawczości MOPS obie kategorie zostały rozdzielone. Na skutek tego podziału, w 2019 r. problemy opiekuńczo – wychowawcze zostały rozpoznane w 518 środowiskach, spośród których w 325 wdrożono usługę asystenta rodziny. Zdecydowaną większość beneficjentów objętych asystenturą rodzinną zgłosili pracownicy socjalni (205 rodzin). W odniesieniu do kolejnych 193 rodzin, w których rozpoznali problemy opiekuńczo – wychowawcze, pracownicy bez pomocy asystenta, lecz we współpracy z innymi specjalistami oraz przy wykorzystaniu innych narzędzi pomocowych podjęli działania w kierunku przywrócenia rodzinom zdolności do radzenia sobie z trudnościami.

5.2 Praca socjalna

Jednym z narzędzi wykorzystywanym przez pracowników Zespołów Terenowej Pracy Socjalnej oraz Zespołu ds. Osób Bezdomnych i Uchodźców była praca socjalna, która za ustawą o pomocy społecznej definiowana jest jako *„działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi”*⁵.

Pracownicy socjalni realizowali pracę socjalną zarówno w środowiskach objętych usługą asystenta rodziny, jak i rodzinach, w których jej nie uruchomiono. Ogółem blisko 70% środowisk z ujawnionymi problemami natury opiekuńczo – wychowawczej zostało objętych pracą socjalną świadczoną przez pracowników socjalnych.

Podobnie jak w poprzednim Programie, zasadne wydaje się rozwijanie obszaru pracy socjalnej świadczonej przez pracowników socjalnych w środowiskach, w których rozpoznane zostaną problemy z realizacją funkcji opiekuńczo – wychowawczej wobec dzieci.

Współpraca pracowników socjalnych z asystentami i innymi specjalistami wpisuje się w postulat interdyscyplinarności pomocy. W preambule ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyraźnie wskazane jest, że *skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dziećmi i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami*⁶. Z drugiej strony dostrzegamy szczególną potrzebę rozwijania pracy socjalnej wśród rodzin, w których z różnych względów, usługa asystenta rodziny nie została wdrożona.

5.3 Asystentura rodzinna wobec rodzin przeżywających trudności w sferze opiekuńczo – wychowawczej – dotychczasowe doświadczenia

Mocą wspomnianej już ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej powołano do życia nową kategorię pracowników – asystentów rodziny, których zadaniem jest wspieranie rodzin biologicznych⁷.

⁵ Art. 6 ustawy o pomocy społecznej, Dz.U.2019.1507 t.j. z dnia 2019.08.12

⁶ Preambuła ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2020.821 t.j. z dnia 2020.05.08

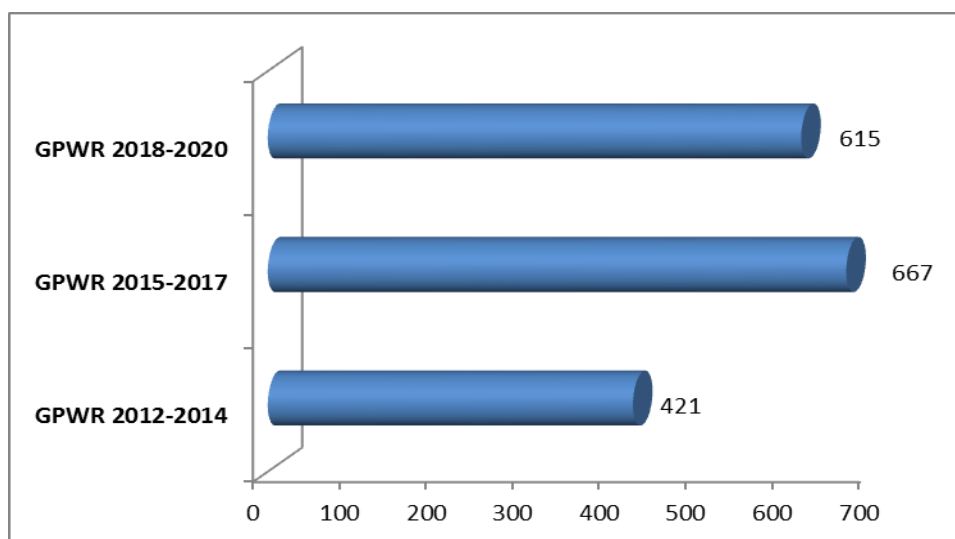
⁷ S. Nitecki, A. Wilk- *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Komentarz*, Warszawa 2016, s.11

Pracownicy socjalni zobowiązani do rozpoznawania problemów w środowiskach oraz uruchamiania działań naprawczych i wspierających podopiecznych, uzyskali dodatkową pomoc przy redukowaniu dysfunkcyjności rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi w osobie asystenta rodziny.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej we Wrocławiu, podobnie jak w wielu innych miastach, usługa asystenta była realizowana jeszcze przed wprowadzeniem ww. ustawy. W MOPS stanowiła jeden z instrumentów aktywizacji społecznej obejmujący osoby samotne i rodziny, realizowany od 2010 r. w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej „Wrocław Miastem Aktywnych”. Wprowadzenie w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przeorientowało odbiorców na rodziny z dziećmi. Również sami asystenci zaczęli ściśle realizować ustawowe zapisy.

Poniższy wykres przedstawia zakres realizacji tej formy wsparcia wśród rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi w latach obowiązywania Gminnych programów wspierania rodziny we Wrocławiu.

Wykres 2. Realizacja usługi asystenta rodziny w latach obowiązywania Gminnych programów wspierania rodziny (2012- maj 2020)

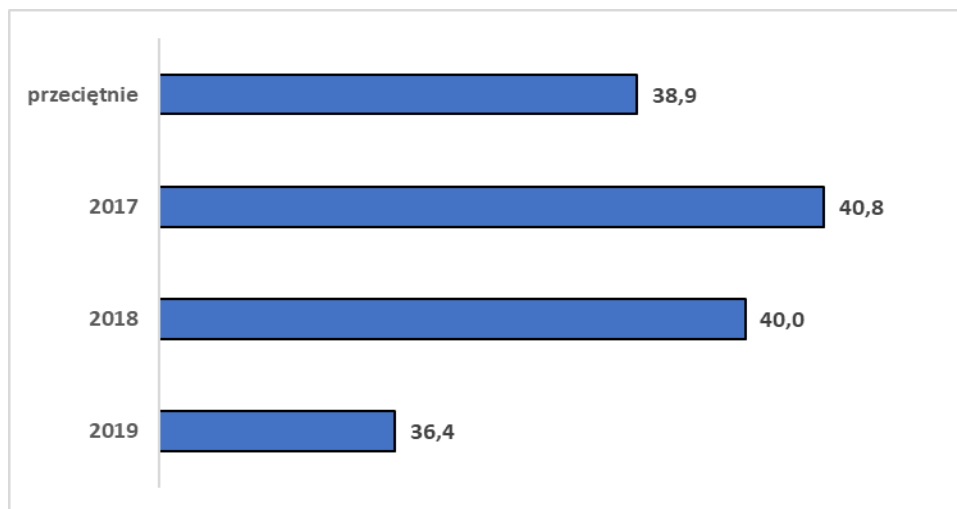
Od czasu realizacji zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wsparciem asystenta rodziny objęto 711 niepowtarzających się rodzin⁸. W każdym kolejnym Gminnym Programie wspierania rodziny zwiększa się liczba odbiorców usługi asystenta rodziny. W roku 2019 wsparciem asystenta rodziny objęto 335 rodzin, w tym 12 z mocy ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W porównaniu z rokiem 2018 odnotowano wzrost o 55 rodzin. Tendencja wzrostowa liczby rodzin objętych usługą asystenta rodziny utrzymuje się od 2012 r. Można spodziewać się dalszego wzrostu zapotrzebowania na tego rodzaju pomoc. Tym bardziej, że w coraz większym stopniu potrzeba objęcia rodzin wsparciem asystenta rodziny wynika wprost z orzeczenia sądu (dla porównania w roku 2018 do współpracy z asystentem sąd zobowiązał 48 rodzin, w 2019 r. było ich już 118).

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa również pewien przykładowy zestaw zadań, jakie stawia przed asystentem. Punktem wyjścia jest diagnoza sytuacji rodziny, rozpoznanie jej zasobów i ograniczeń. Wnikliwe poznanie rodziny przekłada się na opracowanie planu pracy z rodziną, który jest podstawowym obowiązkiem asystenta.

W latach 2017 – 2019, świadczenie usługi asystenta zakończono w 345 rodzinach, co stanowi blisko 39% spośród ogółu rodzin, z którymi współpracowano.

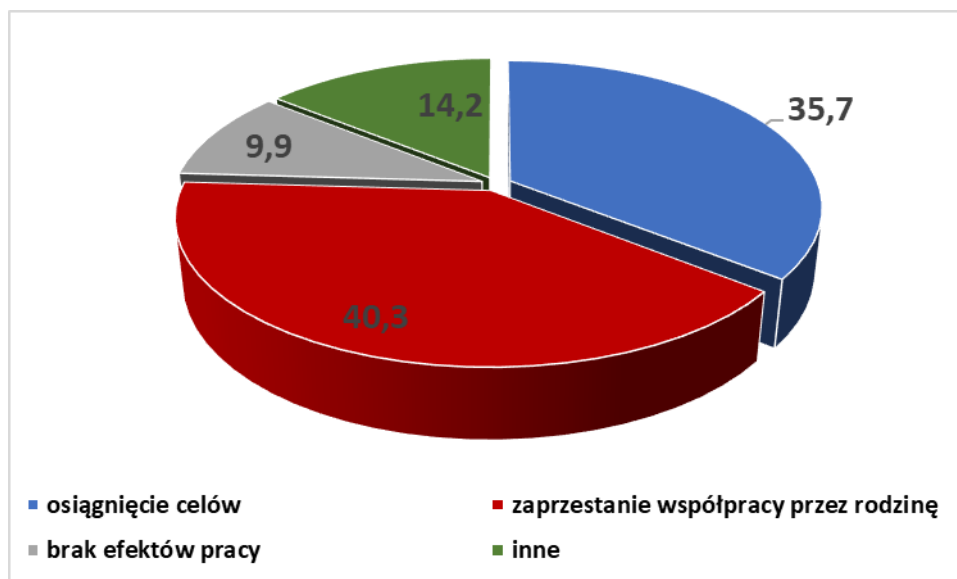
⁸ Wskazana liczba rodzin obejmuje niepowtarzające się rodziny objęte usługą asystenta rodziny od 2012 r. do czerwca 2020 r.

Wykres 3. Procent rodzin, z którymi zakończono realizowanie usługi asystenta rodziny w latach 2017-2019

Ustawa nie określa ram czasowych, w jakich powinna zamknąć się współpraca z rodziną. Punktem odniesienia powinno być zrealizowanie stawianych w planie pracy celów, w tym przede wszystkim osiągnięcie pewnego stanu funkcjonowania rodziny, który nie będzie wymagał wsparcia instytucjonalnego. Doświadczenie w pracy z beneficjentami usługi asystenckiej pokazuje wyraźnie, że docelowa wartość możliwa jest w przypadku dość wąskiej grupy rodzin.

Wykres 4. Powody zakończenia usługi asystenta rodziny wśród świadczeniobiorców pomocy społecznej w latach 2017-2019 [n=345]

Stawiane w planie pracy cele osiągnięto w przypadku 123 rodzin, tj. 35,7% spośród tych, z którymi współpraca została zakończona. W analizowanych latach, najczęstszym powodem zakończenia świadczenia usługi asystenta rodziny była rezygnacja rodziny (139 rodzin, tj. 40,3%), następnie tzw. inne przyczyny (np. wyprowadzka z Wrocławia, pozbawienie władzy rodzicielskiej) - 49 rodzin, na końcu brak efektów pracy – 34 rodziny.

Na świadczenie usługi asystenta rodziny nie można jednak patrzeć jedynie przez pryzmat zrealizowania ostatecznego celu, tj. usamodzielnienia rodziny. Mają miejsce sytuacje, gdy rodzina osiąga zakładane cele, jednakże niemożliwe jest zakończenie asystentury ze względu na brak

stosownej zmiany w tym zakresie w postanowieniu sądu. Niejako drogą „na skróty” jest wówczas rezygnacja rodziny.

Najwyższa Izba Kontroli w raporcie pt. „Funkcjonowanie asystentów rodziny w świetle ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej”⁹ wskaźnik skuteczności pracy asystenta rodziny podaje w relacji odsetka rodzin, w których zrealizowano zakładane cele do kończących współpracę z asystentem ogółem. W takim ujęciu, w latach 2017 – 2019 osiągnięto wskaźnik ok. 36% skuteczności. Jednocześnie w tym samym dokumencie pojawia się rekomendacja odnotowywania mniejszych sukcesów, mierzenia etapów pośrednich, na drodze do trwałej i pożądanej zmiany sytuacji rodziny. W Programie zatem, uzupełniając, jako dopełnienie obrazu efektywności działań będąc prowadzone badania ankietowe wśród beneficjentów usługi asystenta rodziny. Uwaga zostanie zogniskowania na rozpoznanie cząstkowych efektów współpracy rodziny z asystentem. Taka perspektywa wpisuje się w zasadę, o której mowa w rekomendacjach metodycznych i organizacyjnych „Podstawową zasadą pomagania, przy zastosowaniu metody towarzyszenia, jest dzielenie tego wielkiego wyzwania, jakim jest znajdowanie rozwiązań trudnych sytuacji na wiele drobnych etapów oraz nauczenie członków rodziny tej umiejętności¹⁰. Rozpoznawanie etapów pośrednich również będzie wskaźnikiem skuteczności oferowanej pomocy. Wydaje się bowiem, że opieranie się wyłącznie na stosunku rodzin ze zrealizowanymi celami do ogółu rodzin, w których zakończono współpracę dawałoby zbyt uproszczony obraz asystentury rodzinnej. Tym bardziej, że nastawienie rodziny do pracy nad pożądaną zmianą, gotowość do współuczestniczenia w procesie przezwyciężania sytuacji trudnych w rodzinie, wymagających nie deklaracyjnych, lecz mających przełożenie na realne życie, działań mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia docelowego efektu. Z drugiej strony wieloletni okres realizowania usługi asystenta rodziny jest ściśle związany z indywidualną sytuacją rodzin. Ograniczenia zdrowotne rodziców, w tym niepełnosprawność intelektualna i inne dysfunkcje, uniemożliwiają asystentowi zakończenie współpracy bez obawy o zdrowie i życie dzieci. Konieczne jest stałe monitorowanie, wsparcie i pomoc w realizacji codziennych zadań.

W związku z realizacją zapisów ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, asystenci rodziny zostali przypisani do wypełniania nowej „roli” – wspierania rodzin w sytuacji powikłanej ciąży, niepowodzenia położniczego, zdiagnozowania u dziecka ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Zadanie asystenta rodziny polega na koordynacji wsparcia, w tym w zakresie przezwyciężania trudności w pielęgnacji i wychowaniu dziecka, uzyskaniu wsparcia psychologicznego, pomocy prawnej, jak również dostępu do rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz świadczeń opieki zdrowotnej. Dodatkowym uprawnieniem rodziny jest udzielenie asystentowi pisemnego upoważnienia do załatwiania w ich imieniu spraw.

A zatem asystent rodziny może wspomóc rodzinę w procesie organizowania kompleksowej pomocy adekwatnej do sytuacji i jej potrzeb.

Ten rodzaj wsparcia jest realizowany w MOPS od czasu wejścia w życie ustawy, tj. od 01.01.2017 r. W latach 2017 – 2019 skorzystało z niego zaledwie 25 rodzin (ze świadczenia pieniężnego tylko w 2019 r. skorzystało 91 rodzin). Rozpiętość w tym zakresie świadczy o potrzebie rozpowszechnienia informacji na temat wsparcia koordynowanego. Sygnały o konieczności podjęcia takich działań płyną również ze strony samych beneficjentów. W ich ocenie kluczowe znaczenie ma czas. Doskonale sprawdza się zasada „im wcześniej tym lepiej”, co oznacza, że najbardziej optymalne byłoby uruchomienie pomocy na jak najwcześniejszym etapie np. po diagnozie, porodzie. Dotychczasowa praktyka współpracy asystenta z ww. rodzinami potwierdza zasadność i ogromną potrzebę realizowania pomocy w tych środowiskach. Z tych względów w Programie na lata 2021- 2023 podjęte będą działania promujące usługę asystentury rodzinnej, ze szczególnym wskazaniem na potrzeby rodzin „Za życiem”.

⁹ więcej <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/14/048/KPS/pobrano> 20.05.2020

¹⁰ I. Krasiejko, *Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Warszawa 2016, s.16 <https://www.gov.pl/web/rodzina/asystentura-rodziny-rekomendacje-metodyczne-i-organizacyjne2>, pobrano 03.06.2020 r.

Obszar realizacji asystentury rodzinnej jest stale monitorowany w MOPS. Podejmowane są próby skutecznego wspierania współpracy asystentów rodziny z pracownikami socjalnymi. W latach ubiegłych przeprowadzono w obu grupach badania ankietowe¹¹, które miały na celu ujawnienie obszarów problematycznych we współpracy pomiędzy obiema stronami. I tak w ocenie pracowników socjalnych były to m.in.: brak bieżącej informacji o sprawach istotnych w obszarze pomocy rodzinie, błędna w ich przekonaniu identyfikacja roli, jaką mają pełnić pracownicy socjalni w rodzinach korzystających równocześnie z pomocy asystenta rodziny, oczekiwanie udzielenia pomocy finansowej klientom korzystającym z asystentury rodzinnej bez względu na przesłanki. Wg asystentów rodziny najbardziej problematyczne było dzielenie się zadaniami w zakresie pomocy rodzinom oraz bieżące informowanie o sprawach rodzin.

Pomimo zgłoszonych nieprawidłowości ogólne oceny współdziałania były pozytywne. Korzyści wynikające ze współdziałania zauważają obie grupy zawodowe. Bogata lista pozytywnych stron wynikających ze współpracy pokazuje jednoznacznie, że jest płaszczyzną, na której można budować systemową, dobrą współpracę.

W maju 2020 r. pracownicy MOPS, w trakcie badania dotyczącego analizy potrzeb klientów pomocy społecznej, metodą wywiadu telefonicznego, zostali zapytani o propozycje wsparcia skierowanego do rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przede wszystkim rodzin objętych asystenturą. Ankietowani zaproponowali kilka rozwiązań, które sprawdziły się w pracy projektowej z rodzinami lub klientami. Doceniono wagę pracy warsztatowej z rodzinami, jednak zaproponowano ograniczenie liczebności grupy (z kilkunastoosobowej do czteroosobowej, w sytuacji gdy rozpoznane są jakieś ograniczenia wśród uczestników np. deficyty uwagi, niepełnosprawność intelektualna etc.), potrzebę uzupełnienia tematyki warsztatów o problemy współczesnego świata i jego zagrożeń (np. wynikających z korzystania z internetu bez nadzoru ze strony dorosłych), pracy na rzecz zaktywizowania ojców do współpracy.

Podobnie jak w poprzednim badaniu, pracownicy wysoce ocenili pracę asystentów rodziny. Z wypowiedzi badanych wynika, że praca z rodziną zaburzona jest niezwykle trudna i wymaga wielu zabiegów korekcyjnych, które mimo, że stosowane długo, nie dają często żadnych efektów. Świadomość złożoności problemów wśród beneficjentów oraz wysiłku, jaki asystenci rodziny wkładają w pracę są zauważane i doceniane.

5.4 Podnoszenie kwalifikacji pracowników MOPS, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb asystentów rodziny

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej wielką wagę przywiązuje się do doskonalenia kompetencji zawodowych pracowników. Z jednej strony zmieniające się unormowania prawne wymuszają poszerzanie i aktualizację wiedzy. Z drugiej zaś praktyka codziennej pracy, złożoność i nawarstwienie problemów, z jakimi przy realizacji zadań spotykają się pracownicy socjalni, asystenci rodziny czy inni specjaliści determinuje konieczność stałego doksztalcania i ewaluowania swojej pracy. Doskonalenie warsztatu pracy asystentów rodziny jest również odpowiedzią na ustawowy obowiązek systematycznego podnoszenia kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach oraz samokształcenie (art.12 ust.2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny (art.176 pkt 2) oraz finansowanie ich (art.176 pkt 4) to z kolei zadania stojące przed gminami.

W 2019 r. pracownicy MOPS różnych szczebli uczestniczyli w 61. różnych formach doskonalenia zawodowego, w tym w 15. brali udział asystenci rodziny. Stałym elementem procesu wspierania kadry pracowników jest umożliwienie dostępu do superwizji indywidualnych i grupowych. Od wielu lat korzystają z nich pracownicy zaangażowani w proces niwelowania dysfunkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Przyjmuje się, że wzmacnianie potencjału merytorycznego pracowników przełoży się nie tylko na wzrost profesjonalizmu i skuteczności w prowadzeniu działań, ale również ochroni pracowników przed stresem, wypaleniem zawodowym i innymi obciążeniami psychofizycznymi towarzyszącymi

¹¹ W 2018 r. badaniem ankietowym byli objęci asystenci rodziny, zaś w 2019 r. pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

wykonywanej pracy. Z tych względów zasadna jest kontynuacja celu podnoszonego w poprzednich programach, w obecnym kształcie określona jako „Wzmacnianie kompetencji zawodowych i podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz rodzin”.

5.5 Doskonalenie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodzin przeżywających trudności z realizacją tych funkcji

W myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych zapewnione jest wsparcie, które może polegać na podniesieniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny oraz podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny.

Niedostatki z tych obszarów mogą być zredukowane poprzez różnorodne działania m.in. zapewnienie rodzinom dostępu do szkoleń, warsztatów i innych form pracy grupowej.

Od wielu lat do wrocławskich rodzin kierowana jest oferta warsztatów prowadzona przez specjalistów Centrum Pracy Socjalnej i Rodziny (psychologów, pedagogów) MOPS nakierowana na wzmacnianie umiejętności rodzin w procesie wychowawczym. Tematyka warsztatów dotyczyła m.in. pogłębienia świadomości i refleksji na temat prawidłowych metod wychowawczych, podtrzymywania pozytywnych postaw rodzicielskich, poznania potrzeb dziecka oraz potrzeb rodzica oraz sposobów ich respektowania, polepszenia komunikacji w rodzinie, wypracowania sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Na przestrzeni trzech ostatnich lat zrealizowano w MOPS kilkadziesiąt warsztatów, w których łącznie uczestniczyły 384 osoby. Należy podkreślić, że oferta warsztatowa miała charakter otwarty, tj. kierowana była do wszystkich zainteresowanych osób, również członków rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi.

Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dziecku i jego rodzinie zapewniają Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne (w liczbie 5 placówek) oraz Specjalistyczna Poradnia Terapeutyczna działające na terenie Wrocławia. Pomoc świadczona jest poprzez konsultacje indywidualne i grupowe formy pracy. Poradnie wychodzą naprzeciw problemom współczesnego świata. Wspierają dzieci w procesie diagnozy trudności edukacyjnych, pomagają zredukować stres związany z realizacją obowiązku szkolnego, prowadzą terapie (np. pedagogiczną, biofeedback, socjoterapia, itp.). Na rzecz rodziców prowadzone są działania podnoszące szeroko rozumiane kompetencje wychowawcze (prelekcje, warsztaty, spotkania itp.), wzmacniane są też umiejętności rodziców w zakresie organizacji czasu wolnego dla swoich pociech.

Mieszkańcy Wrocławia, w tym rodziny doświadczające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych mogą korzystać z zróżnicowanej i rozmieszczonej w różnych częściach miasta oferty poradnictwa specjalistycznego. Poradnictwo specjalistyczne świadczone jest również w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej. Jego celem jest profesjonalna pomoc osobom i rodzinom wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu istniejących problemów, w różnych obszarach życia. Również rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych zostały objęte specjalistyczną pomocą Ośrodka. Poradnictwo świadczone z zakresu m.in. podniesienia umiejętności wychowawczych, rozwiązywania konfliktów, informowania o normach rozwojowych dzieci, radzenia sobie z kryzysem, problemów uzależnień, budowania dobrych relacji w rodzinie, w tym relacji z dziećmi oraz zapobiegania przemocy domowej.

Wg danych sprawozdawczych, na przestrzeni trzech ostatnich lat poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego udzielono łącznie 4 220 razy, w tym 2 187 razy w miejscu zamieszkania klientów.

Dodatkowo w MOPS świadczona jest pomoc prawna, obejmująca m.in. porady w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego (rozwoły, sprawy alimentacyjne, zabezpieczenia powództwa na czas trwania postępowań, przemocy w rodzinie), ochrony praw lokatorów (m.in. eksmisje, zagadnienia związane z uzyskaniem lub pozbawieniem tytułu prawnego do lokalu), zabezpieczenia społecznego (m.in. odwołań od decyzji ZUS) i innych, zgłaszanych w czasie konsultacji prawnych. W latach 2017 - 2019 r. z poradnictwa prawnego skorzystało 3 769 świadczeniobiorców pomocy społecznej.

Mieszkańcom Wrocławia zapewnione jest również poradnictwo rodzinne prowadzone na zlecenie Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia. W 2019 r. realizowane było

w 25 punktach na terenie miasta, głównie przez organizacje pozarządowe. Jego celem było wsparcie rodzin, szczególnie przeżywających trudności, poprzez udzielanie pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej i innej w zależności od potrzeb. Poradnictwo obejmowało również działania edukacyjne w formie wykładów, warsztatów i szkoleń z zakresu komunikacji w małżeństwie i rodzinie, odpowiedzialnego rodzicielstwa, umiejętności wychowawczych, rozwoju osobistego i inne. Punkty poradnictwa oferują mieszkańcom także możliwość udziału w różnego rodzaju grupach wsparcia. Tylko w 2019 r. skorzystało z nich ponad 5,5 tysiąca osób.

Dodatkowo we Wrocławiu realizowane jest poradnictwo w obszarze przeciwdziałania przemocy oraz uzależnień.

5.6 Placówki wsparcia dziennego

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje możliwość objęcia rodzin pomocą w opiece i wychowaniu dziecka realizowaną w placówkach wsparcia dziennego. Zgodnie z założeniami ww. ustawy, placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w jednej z poniższych form lub formach połączonych:

1. opiekuńczej (tj. kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych),
2. specjalistycznej, realizującej zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; oraz indywidualne programy korekcyjne, psychokorekcyjne lub psychoprofilaktyczne, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.
3. pracy podwórkowej, realizującej działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

We Wrocławiu zadania placówek wsparcia dziennego pełnią Centra Rozwoju i Aktywności Dzieci i Młodzieży. Wg danych Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia, w 2019 r. w Centrach tych opieką wychowawców było objętych około 1 300 dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Placówki te były prowadzone przez 29 podmiotów, w tym: organizacje pozarządowe (24 centra) oraz rady osiedli (5). Centra zapewniają dzieciom i młodzieży możliwość rozwoju w czasie wolnym od nauki szkolnej, poprzez organizowanie i realizowanie różnych form zajęć edukacyjno – aktywizujących wraz z realizacją programu profilaktyki uzależnień. Zajęcia przeznaczone są dla dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat i odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach popołudniowych. Uczestnictwo w zajęciach jest bezpłatne. Dzieci i młodzież otrzymują pomoc w nauce, bezpiecznie i atrakcyjnie spędzają czas wolny, poprawiają kondycję na zajęciach sportowych. Centra oferują dzieciom i młodzieży następujące zajęcia: edukacyjne (korepetycje, naukę języków, obsługę komputerów, itp.), rozwijające zainteresowania (plastyczne, muzyczne, fotograficzne, teatralne i inne), profilaktyczne (rozwój osobisty, profilaktyka uzależnień, przeciwdziałanie przemocy), rekreacyjno-sportowe, rozmowy z pedagogiem lub psychologiem, wycieczki i wyjścia, wypoczynek w czasie ferii zimowych i wakacji letnich.

Specjalistyczną placówką wsparcia dziennego utworzoną w 2017 r. jest Siemacha Spot Magnolia Park, przy ul. Legnickiej 58 we Wrocławiu, która zapewnia dostęp do bogatej oferty zajęć edukacyjnych, wychowawczych, artystycznych i innych dla 130 wychowanków. Placówka korzysta ze wsparcia finansowego Gminy Wrocław, jej partnerem strategicznym jest spółka AmRest.

W Gminnym programie wspierania rodziny na lata 2021-2023, podobnie jak we wcześniejszych programach, planowane jest propagowanie oferty placówek wsparcia dziennego realizowanych na rzecz dzieci, ale stanowiących jednocześnie element wspierania całej rodziny.

Zakłada się, że zapewnienie dzieciom i młodzieży dostępu do nieodpłatnych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego może skutecznie przeciwdziałać podejmowaniu przez nie ryzykownych zachowań i zapobiec ich demoralizacji i wykluczeniu społecznemu. Kształtowanie pozytywnych wzorców spędzania czasu przez młodych odbiorców może pozytywnie wpłynąć na aktywności podejmowane w przyszłości, zwiększając szansę na wybór społecznie akceptowanych i pożądaných form konsumowania czasu wolnego.

5.7 Rodziny wspierające

Rodzinie, w której rozpoznano problemy opiekuńczo – wychowawcze, może zostać udzielona pomoc w postaci rodziny wspierającej. Ta kategoria „narzędzi” również została wprowadzona mocą ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W myśl jej zapisów, rodzina wspierająca może pochodzić z bezpośredniego otoczenia dziecka, preferowane jest otoczenie sąsiedzkie, i pomagać rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Do tej pory we Wrocławiu nie ustanowiono rodziny wspierającej. W Gminnym programie wspierania rodziny na lata 2018 – 2020 przygotowano procedurę kwalifikacji rodziny zainteresowanej pełnieniem takiej funkcji, jak również inne wymagane dokumenty m.in. wzór umowy, kwestionariusz wywiadu. Opracowano materiały promocyjne oraz zakres merytoryczny warsztatów skierowanych do kandydatów na rodzinę wspierającą.

W Programie na lata 2021-2023 podejmowane będą działania nakierowane na rozpowszechnianie tej formy pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej oraz jej organizacja w sytuacji, gdy rodzina wspierająca zostanie powołana.

5.8 Wybrane działania powszechnie skierowane do rodzin i mieszkańców Wrocławia

Gmina Wrocław w swojej aktywności podejmuje działania, których celem jest wyprzedzanie powstawania bądź nabrzmiewania pewnych problemów. Wykorzystuje się do tego instrumenty integracji społecznej, dialogu społecznego lub choćby powołania rzeczników grup zagrożonych marginalizacją (np. ds. Ukraińców, ds. rodziny). Podejmowane są działania związane z kreowaniem właściwych postaw obywatelskich i społecznych. Promowany jest wolontariat i czynne angażowanie się w życie lokalnych społeczności. Oprócz wyspecjalizowanych komórek i instytucji wykorzystuje się do tych celów infrastrukturę lokalną, w tym m.in.: rekreacyjną, sportową, rozrywkową, kulturalną oraz edukacyjną. Właśnie w tych przestrzeniach organizowane są liczne imprezy plenerowe, powszechnie skierowane do wrocławian. Organizacja wydarzeń środowiskowych przybiera zazwyczaj formę współpracy partnerskiej pomiędzy wieloma podmiotami: instytucjami publicznymi, w tym w szczególności gminnymi (oświatowymi, kulturalnymi, pomocy społecznej, itp.), organizacjami pozarządowymi, radami osiedli.

Na trwałe w kalendarzu imprez środowiskowych zapisały się imprezy plenerowe pod wspólną nazwą „Miesiąca Rodziny”. Pod hasłem tych wydarzeń kryje się wiele atrakcji, m.in. rodzinne konkursy, zabawy, warsztaty, występy artystyczne, konsultacje i porady specjalistów. Tematyczne imprezy z okazji dnia matki, ojca, dziecka, babci i dziadka akcentują, jak doniosłą wartość w życiu odgrywa rodzina i jej członkowie. Zachęcają mieszkańców Wrocławia do spędzania czasu wolnego razem z rodziną, podejmowania aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje działania zorientowane na umożliwienie osobom wykluczonym integracji ze środowiskiem lokalnym i zbudowanie sieci oparcia społecznego. Od wielu lat rozwijana jest w MOPS metoda środowiskowa przy wykorzystaniu modelu organizowania społeczności lokalnej (Modelu OSL). Na potrzeby jej realizacji powołano i przeszkolono w Ośrodku tzw. „organizatorów społeczności lokalnej” (OSL), ekspertów merytorycznych oraz edukatorów. Należy podkreślić, że wszystkie Zespoły Terenowej Pracy Socjalnej posiadają certyfikaty CAL, a zatem są przygotowane do aktywizowania społeczności lokalnych, wzmacniania procesów umożliwiających rozwiązywanie problemów zdiagnozowanych w społecznościach. „W przypadku społeczności marginalizowanych, do których w pierwszej kolejności adresowane są działania środowiskowe w Modelu OSL, aktywizacja winna prowadzić do efektu inkluzji, przez budowanie relacji łączących tę społeczność i jej członków z szerszym otoczeniem społecznym”¹². Budowaniu więzi sąsiedzkich i poczucia wspólnoty przyświecała zorganizowana przez asystentów rodziny

¹²http://www.osl.org.pl/wp-content/uploads/2014/09/Tryptyk-02_calosc-lekka.pdf, str.129, pobrano 01.06.2020 r.

we współpracy z ZTPS 7 impreza integracyjna z okazji dnia sąsiada. W przygotowanie przedsięwzięcia zaangażowali się również przedstawiciele lokalnej rady osiedla, straży miejskiej i komisariatu policji. Do udziału w imprezie zostali zaproszeni mieszkańcy Ośrodka Wsparcia przy ul. Chrobrego 34 a i Reymonta 8 (osób i rodzin z racji sytuacji życiowej realnie narażonych na wykluczenie) oraz mieszkańcy osiedla. Uczestnikom zapewniono liczne atrakcje i konkursy.

Ze sprawozdań prowadzonych w MOPS wynika, że corocznie w organizację wydarzeń w środowiskach lokalnych angażuje się zdecydowana większość pracowników socjalnych. Wśród najczęściej podejmowanych działań środowiskowych wymienić należy: dyżury informacyjne (m.in. w Radach Osiedli, Areszcie Śledczym), spotkania edukacyjne, społeczne, informacyjne i partnerskie, festyny osiedlowe, integracyjne oraz imprezy okolicznościowe (mikołajkowe, świąteczne, z okazji Dnia Dziecka). W Modelu OSL podmiotem oddziaływań są dwa rodzaje społeczności: terytorialne (np. gmina, osiedle, ulica) oraz kategorialne, rozumiane jako środowiska osób o podobnych problemach, dysfunkcjach, ograniczeniach, potrzebach, np. osoby niepełnosprawne, matki samotnie wychowujące dzieci. Impreza z okazji dnia sąsiada to przykład terytorialnego zdefiniowania społeczności. Biorąc za wyznacznik kategorialne określenie społeczności wskazać należy m.in. działania skierowane do osoby starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży oraz całych rodzin. Łącznie zorganizowano ponad 580 przedsięwzięć w modelu OSL.

Celem prowadzonej polityki społecznej Wrocławia jest nie tylko podejmowanie działań reaktywnych, prowadzonych w odpowiedzi na rozpoznany problem, ale przede wszystkim działań proaktywnych, poprawiających jakość życia wrocławian oraz wyprzedzających powstawanie problemów społecznych.

Przykładem programu, którego celem była i jest nadal poprawa warunków życia i kondycji rodziny, wsparcia jej funkcji, promocja modelu rodziny wielodzietnej oraz zwiększenie szans rozwojowych dzieci i młodzieży z tych rodzin jest Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, koordynowany przez MOPS we Wrocławiu. Gmina Wrocław była pierwszym miastem w Polsce, która zogniskowała uwagę na potrzeby rodzin z co najmniej trójką dzieci poprzez stworzenie programu, w którym możliwe stało się realne wspieranie rodzin wielodzietnych. Bieżąca oferta, z której mogą skorzystać beneficjenci Programu „Rodzina Plus” zamieszczona jest na stronie <https://mops.wroclaw.pl/projekty-i-programy/2-3-i-jeszcze-wiecej/oferta-programu>.

Ze względu na szczegółową sprawozdawczość z realizacji ww. programu, która jest przedkładana Radzie Miejskiej Wrocławia, w Gminnym programie wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021-2023 zostaną zaprezentowane jedynie ogólne informacje z realizacji programu.

W związku z realizacją przez Gminę Wrocław polityki prorodzinnej, w odpowiedzi na sygnalizowane potrzeby wrocławskich rodzin, w których przychodzi na świat jednocześnie więcej niż jedno dziecko – zwielokrotnione szczęście, ale też zwiększone wydatki i problemy, Uchwałą nr VI/131/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21.03.2019 r., ustanowiono jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia dwojga lub więcej dzieci podczas jednego porodu o nazwie „Wsparcie na starcie”. Wysokość świadczenia wynosi 2000 zł na każde urodzone dziecko. W roku 2019 ze świadczenia skorzystało 89 rodzin, w których na świat przyszło 179 dzieci.

Od połowy 2018 r. wielodzietne wrocławskie rodziny posiadające wieloraczkę mogą korzystać z programu „Wsparcie rodzin z wieloraczkami w środowisku zamieszkania” obejmującego m.in. edukację zdrowotną z zakresu pielęgnowania, karmienia, szczepień dzieci, wsparcie psychologiczne, pomoc położną w zakresie karmienia piersią i rozwiązywania problemów laktacyjnych, pomoc rzeczową w postaci wypożyczenia wózków dla dzieci i monitorów oddechu. W roku 2019 z programu skorzystały 3 rodziny.

Kolejnym projektem dedykowanym wrocławskim rodzinom lub opiekunom prawnym dzieci nowonarodzonych jest „wrocławska wyprawka”. Program uruchomiono z inicjatywy Prezydenta Wrocławia Jacka Sutryka. W skład powitalnego pakietu wchodzi: body, maskotka w kształcie krasnala, kocyk, Wrocławski Informator Rodzinny, broszura „Na dobry początek” z kartą biblioteczną Miejskiej Biblioteki Publicznej, książeczka dla dzieci oraz list gratulacyjny od Prezydenta Wrocławia. W 2019 roku odebrano 8 563 takich pakietów.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem, które ze względu na możliwe konsekwencje w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym powinno być przedmiotem szczególnej uwagi. Szereg obowiązujących w Polsce ustaw, w tym przede wszystkim ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, określa obowiązki gmin w zakresie realizowania lokalnych strategii przeciwdziałania przemocy i ochrony osób krzywdzonych. Obecnie obowiązującym na terenie Wrocławia jest Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2019-2024¹³. W katalogu zadań przewidzianych do realizacji znaleźć można również takie, które korespondują z zadaniami stawianymi w Gminnym programie wspierania rodziny. Mowa tu chociażby o promowaniu pozytywnych postaw wzmacniających rolę rodziny poprzez działania edukacyjne np. warsztaty kompetencji wychowawczych, jak również „zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz ośrodka interwencji kryzysowej”. W GPWR zadanie to jest przedstawione jako „Zapewnienie pomocy w formie ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej dla rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji”. W naturalny sposób zatem, w pewnych zakresach informacje przetwarzane w ramach obu programów będą zgodne.

6. Cele i zadania Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021-2023

Cel główny:

Celem głównym Programu jest rozwijanie systemu wsparcia dla wrocławskich rodzin sprzyjającemu prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin przejawiających trudności w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Cel 1. szczegółowy

Promowanie wartości rodziny i jej integracyjnej funkcji oraz prowadzenie działań edukacyjnych na temat problemów współczesnej rodziny.

Zadania do realizacji:

1. Organizowanie różnorodnych form integracji rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń inicjowanych w środowiskach lokalnych.
2. Organizowanie akcji informacyjnych podejmujących zagadnienia współczesnej rodziny i jej problemów.
3. Rozpowszechnianie wiedzy na temat uprawnień przysługujących rodzinom.

Wskaźniki realizacji celu:

1. Liczba i rodzaj przedsięwzięć organizowanych w mieście, w tym przede wszystkim wydarzeń skierowanych do rodzin.
2. Liczba i rodzaj akcji informacyjnych podejmujących zagadnienia współczesnej rodziny i jej problemów.
3. Rodzaj działań upowszechniających wiedzę na temat uprawnień, działań, przedsięwzięć etc. przysługujących rodzinom.

Zakładane rezultaty:

W wyniku realizacji zadań zwiększy się świadomość mieszkańców Wrocławia na temat uprawnień i form pomocy adresowanych do rodzin.

Zakłada się, że środowiskowe oddziaływanie na rodzinę, promowanie prawidłowych wzorców rodziny, organizowanie atrakcyjnych dla rodzin form spędzania wolnego czasu, zacieśni więzi rodzinne, w tym również międzypokoleniowe. Udostępnienie oferty kulturalno-rekreacyjnej miasta o charakterze ogólnodostępnym może być odpowiedzią na rozpoznane w trakcie badań WDS bariery finansowe wrocławian¹⁴. Działania otwarte, plenerowe, mogą oddziaływać na szerszą grupę

¹³ Więcej o programie na stronie http://wrosystem.um.wroc.pl/beta_4/webdisk/201512/1517ru07z.pdf

¹⁴ Kajdanek K., Pluta J. red., 2017. *Wrocławska diagnoza społeczna 2017. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta*. Wrocław [<http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/>; pobrano 20.05.2020 r.]

odbiorców, tym samym pożądane treści zostaną rozpowszechnione. *Uspołecznione (społecznie podzielane) i realizowane w przestrzeniach publicznych, udostępnione przez miejskie formy przestrzenne i instytucje, formy konsumowania czasu wolnego służą „miejskiemu ożywieniu” zarówno w kategoriach społecznych (tworzenia i wzmacniania wspólnotowych form organizacji społecznej), jak i gospodarczych (pobudzenia sektorów gospodarki związanych z szeroko rozumianą konsumpcją, kulturą i rozrywką)*¹⁵.

Z kolei organizacja lokalnych przedsięwzięć przyczyni się do umocnienia poczucia tożsamości w środowisku lokalnym i rozwoju lokalnej sieci oparcia społecznego.

Cel 2. szczegółowy

Rozwijanie systemu wsparcia rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin przeżywających trudności w realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczych i rodzin w sytuacji kryzysowej.

Zadania do realizacji:

1. Rozwijanie systemu asystentury rodzinnej, w tym usług asystenta rodziny realizowanego zgodnie z ustawą o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za Życiem”.
 2. Organizowanie w rodzinach przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze pomocy świadczonej przez rodziny wspierające.
 3. Rozwijanie obszaru pracy socjalnej realizowanej przez pracowników socjalnych w środowiskach, w których występują trudności opiekuńczo - wychowawcze, ze szczególnym uwzględnieniem środowisk niekorzystających z pomocy asystenta rodziny.
 4. Prowadzenie warsztatów i innych form pracy grupowej zwiększających kompetencje wychowawcze rodziców i opiekunów.
 5. Zapewnienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego, zwłaszcza psychologicznego, pedagogicznego i prawnego.
 6. Zapewnienie uprawnionym rodzinom dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych.
 7. Rozpowszechnianie oferty i współpraca z placówkami wsparcia dziennego.
 8. Organizacja wsparcia wolontaryjnego realizowanego na rzecz dzieci i młodzieży.
 9. Pomoc w przezwyciężaniu marginalizacji społecznej rodzin i innych obszarów wykluczenia poprzez włączanie członków rodzin w projekty i programy, ze szczególnym uwzględnieniem projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.
 10. Zapewnienie pomocy w formie ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej dla rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.
 11. Podejmowanie i promowanie innych działań wspierających wrocławskie rodziny
-

Wskaźniki realizacji celu:

- Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodziny.
- Liczba rodzin, w których zakończono realizację usługi asystenta rodziny, ze szczególnym wskazaniem na zrealizowanie stawianych w planie pracy celów.
- Liczba postanowień sądu w sprawie zmiany zarządzeń odnośnie dzieci poprzez ich powrót do rodziny objętej pomocą asystenta.
- Liczba postanowień sądu w sprawie uchylenia nadzoru kuratora w rodzinach objętych pomocą asystenta.
- Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia realizowanego przez tzw. rodzinę wspierającą.
- Liczba rodzin wspierających.
- Liczba rodzin objętych pracą socjalną świadczoną przez pracowników socjalnych.

¹⁵ Kajdanek K., Pluta J. red., 2017. *Wrocławska diagnoza społeczna 2017. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta*. Wrocław [<http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/>; pobrano 20.05.2020 r.]

- Liczba warsztatów i innych form pracy grupowej zwiększających kompetencje opiekuńczo – wychowawcze.
- Liczba osób uczestniczących w warsztatach i innych formach pracy grupowej podnoszących kompetencje opiekuńczo – wychowawcze.
- Liczba osób/ rodzin, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego.
- Liczba rodzin objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi.
- Liczba placówek wsparcia dziennego oraz liczba dzieci i młodzieży uczęszczająca na zajęcia w ww. placówkach.
- Liczba dzieci w rodzinach, którym zapewniono pomoc wolontaryjną.
- Liczba osób uczestniczących w projektach i programach, zwłaszcza współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, oferujących dodatkowe formy pomocy rodzinom.
- Liczba osób/ rodzin przebywających w ośrodkach wsparcia oraz ośrodkach interwencji kryzysowej.
- Liczba rodzin objętych programami dla rodzin (np. Programem Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych „dwa plus trzy i jeszcze więcej”, „Karta Dużej Rodziny”, „Wsparcie rodzin z wielorazkami w środowisku zamieszkania”, „wrocławskiej wyprawki” itp.).

Zakładane rezultaty:

W wyniku realizacji zadań rodziny objęte Programem zostaną otoczone kompleksowym wsparciem, ze szczególnym wskazaniem na realizację usługi asystenta rodziny. Rozpoznanie obszarów dysfunkcyjnych oraz zasobów rodziny będzie skutkowało wytyczaniem indywidualnego planu pracy i jego realizacją. Efektem wielowymiarowych działań, przy aktywnym zaangażowaniu członków rodziny, będzie wzmocnienie kompetencji rodzicielskich, większa świadomość rodzicielska przekładająca się m.in. na umiejętność radzenia sobie w sytuacjach stwarzających trudności wychowawcze, budowania swojego autorytetu, asertywne stawianie granic. Odbudowane zostanie poczucie sprawczości rodziny, umiejętność prowadzenia domu, zarządzania środkami finansowymi, podejmowania czynności urzędowych itp. Rezultatem działań będzie utrzymanie środowiska rodzinnego. W przypadku dzieci pozostających czasowo w pieczy zastępczej, oferowane wsparcie rodzin ma umożliwić im powrót do rodziny macierzystej. Dodatkowo zwiększy się wiedza i świadomość rodzin na temat wsparcia koordynowanego realizowanego w rodzinach wskazanych w ustawie o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Cel 3. Wzmacnianie ekonomicznej funkcji rodziny.

Zadania do realizacji:

1. Zapewnienie pomocy finansowej dla rodzin zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.
2. Realizowanie pomocy w formie wypłaty jednorazowego świadczenia „Za życiem” ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Uzupełniająco:

3. Realizowanie pomocy w formie świadczeń z funduszu alimentacyjnego.
4. Realizowanie pomocy w formie zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami.
5. Realizacja świadczeń wychowawczych.
6. Realizowanie pomocy w formie dodatków mieszkaniowych, dodatku energetycznego.
7. Realizowanie programów żywnościowych.

Wskaźniki realizacji celu:

- Liczba rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

- Liczba rodzin korzystających z jednorazowego świadczenia „Za życiem”.
- Liczba rodzin korzystających z funduszu alimentacyjnego.
- Liczba rodzin korzystających z zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami.
- Liczba rodzin korzystających ze świadczeń wychowawczych.
- Liczba osób/ rodzin korzystających z dodatku mieszkaniowego.
- Liczba osób/ rodzin korzystających z dodatku energetycznego.
- Liczba dzieci i rodzin objętych programami żywnościowymi.

Zakładane rezultaty

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie przewiduje udzielania świadczeń pieniężnych. Z tego względu korzystanie z pomocy będzie zależne od spełnienia kryteriów wskazanych w innych przepisach prawa m.in. ustawie o pomocy społecznej, ustawie o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, ustawie o świadczeniach rodzinnych, dodatkach mieszkaniowych i innych. Niewydolność ekonomiczna rodzin bezspornie pogarsza funkcjonowanie rodzin w innych wymiarach życia. Z danych GUS wynika, że w roku 2018 znacząco zwiększyło się ubóstwo wśród gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń społecznych (innych niż emerytury i renty), zaś wnioski z WDS wskazują, że w sytuacji trudności ekonomicznych zmienia się struktura konsumpcji. Zasięg ubóstwa dzieci i młodzieży poniżej 18 roku życia zwiększył się do 6%¹⁶. Mimo wielu działań, wciąż aktualnym problemem jest niedożywienie wśród dzieci i młodzieży szkolnej, stąd na szczeblu rządowym i samorządowym podejmowane są kolejne programy żywnościowe. Przetworzone dane będą uzupełniały obraz dostępnego systemu wsparcia. Zakłada się, że w wyniku realizacji ww. zadań poprawi się sytuacja ekonomiczna rodzin, tym samym zmniejszy się zagrożenie wykluczeniem społecznym z uwagi na niedostatki w sferze finansowej.

Cel 4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych i podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz rodzin.

Zadania do realizacji:

1. Zapewnienie dostępu do superwizji specjalistycznych i różnorodnych form doskonalenia zawodowego.
2. Doskonalenie współpracy interdyscyplinarnej realizowanej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

Wskaźniki realizacji celu:

- Liczba i rodzaj szkoleń adresowanych do pracowników zajmujących się pomocą rodzinom, ze szczególnym uwzględnieniem form doskonalenia zawodowego asystentów rodziny.
- Liczba osób objętych szkoleniami i innymi formami doskonalenia zawodowego.
- Liczba godzin superwizji specjalistycznych (grupowych i indywidualnych) oraz liczba uczestników superwizji.
- Liczba spotkań z udziałem przedstawicieli różnych instytucji działających na rzecz rodzin.

Zakładane rezultaty

Implikacje wynikające ze złożoności problemów w środowiskach objętych pomocą społeczną, szczególnie w rodzinach korzystających z usługi asystenta rodziny, determinują konieczność stałego i systematycznego podnoszenia poziomu kwalifikacji zawodowych przez osoby zobowiązane do niesienia pomocy. Poprzez zapewnienie zróżnicowanych możliwości wzmacniania potencjału

¹⁶GUS, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2018-roku,14,6.html/> pobrano 28.05.2020

merytorycznego pracowników możliwa będzie profesjonalizacja, indywidualizacja i niejako specyfikacja pracy.

Zapoznavanie pracowników ze zróżnicowanymi metodami pracy może przyczynić się do wzrostu ich efektywności. Może stanowić również dodatkowe narzędzie ewaluacji działań podejmowanych w rodzinach ze złożonymi, wielopłaszczyznowymi problemami.

Współpraca interdyscyplinarna ma wzmocnić realizowanie spójnej strategii pomocy rodzinom. Wymiana doświadczeń, w tym zapoznavanie się z rozwiązaniami stosowanymi w innych ośrodkach w obszarze wspierania rodzin może przyczynić się do zaimplementowania rozwiązań o cechach tzw. dobrych praktyk w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej.

7. Monitoring

Monitoring realizacji Gminnego programu wspierania rodziny we Wrocławiu będzie opierał się przede wszystkim na gromadzeniu i analizowaniu informacji uzyskiwanych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej, jako koordynatora Programu i jednocześnie instytucję wiodącą przy jego realizacji.

Dodatkowo pozyskiwane będą informacje od innych instytucji i podmiotów w zakresie wskazanym w Programie. Obszarami podlegającymi monitorowaniu będą wyznaczone do realizacji zadania. Rezultatem monitoringu będzie sprawozdanie roczne przygotowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu w pierwszym kwartale następującego po sobie roku.

8. Realizatorzy

Gminny program wspierania rodziny we Wrocławiu będzie realizowany w latach 2021 – 2023 przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu we współpracy z lokalnym samorządem, instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w obszarze wspierania rodziny. Jest dokumentem otwartym, to oznacza, że może zostać poszerzony o zadania i inicjatywy, które nie były wcześniej przewidziane, lecz realizowane we Wrocławiu w obszarze wspierania rodziny.

9. Źródła finansowania

Finansowanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny we Wrocławiu odbywać się będzie w ramach środków budżetu Gminy Wrocław, dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł – dotacji oraz grantów projektowych w ramach funduszy europejskich, środków pochodzących z sektora NGO i innych. Zgodnie z zapisami ustawy jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu realizacji zadań wspierania rodziny, przy czym wysokość dotacji nie może przekroczyć 50 % wydatków przeznaczonych na realizację zadania.